

הלכות גרושין

יש בכללן שתי מצוות אחת מצוות עשה, והוא שִׁיגֵרשׁ הַמִּגֵּרשׁ בַּסֵּפֶר; שְׁנִיָּה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, והוא שֶׁלֹא יִחְזִיר גְרוּשָׁתוֹ מִשְׁנֻשָּׂאת. ובאור שתי מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות גרושין פרק א

א. אין האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע לה, וכתב זה הוא הנקרא גט; ועשרה דברים הן עיקר הגרושין מן התורה, ואלו הן שלא יגרש האיש אלא ברצונו, ושיגרש בכתב לא בדבר אחר, ושיהיה ענין הכתב שגרשה והסירה מקנינו, ושיהיה ענינו דבר הפורת בינו לבינה, ושיהיה נכתב לשמה, ושלא יהיה מחסר מעשה אחר כתיבתו אלא נתינתו לה, ושיתנונו לה, ושיתנונו לה בפני עדים, ושיתנונו לה בתורת גרושין, ושיהיה הבעל או שלוחו הוא שנותנו לה. ושאר הדברים שבגט כגון הזמן, וחתימת העדים, וכיוצא בהן הכל מדברי סופרים.

ב. ומנין שעשרה דברים אלו מן התורה, שנאמר "והיה אם-לא תמצא-חן בעיניו . . . וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה, ושלחה מביתו" (דברים כד, א): "אם-לא תמצא-חן בעיניו" מלמד שאינו מגרש, אלא ברצונו; ואם נתגרשה שלא ברצונו, אינה מגרשת. אבל האשה מתגרשת לרצונה, ושלא לרצונה.

ג. "וכתב" (דברים כד, א; דברים כד, ג) מלמד שאינה מתגרשת, אלא בכתב. "לה" (שם) לשמה. "ספר כריתת" (שם) דבר הפורת בינו לבינה, שלא ישאר לו עליה רשות; ואם עדין לא נכרת בינו לבינה, אינה מגרשת כמו שיתבאר.

ד. "ונתן בידה" (דברים כד, א; דברים כד, ג) מלמד שאינה מתגרשת עד שינתן הגט לידה, או ליד שלוחה שהוא בידה, או לחצרה: שהכל בידה, כמו שיתבאר. "ושלחה" (שם) שיהיה ענין הגט שהוא המשלח אותה, לא שישלח עצמו ממנה.

ה. פיצד: כתב לה, הרי את משלחת, הרי את מגרשת, הרי את לעצמיך, הרי את מתרת לכל אדם, וכל פיוצא בזה הענין הרי זו מגרשת; וגופו שלגט, הרי את מתרת לכל אדם. אבל אם כתב לה, איני בעליך, איני ארוסיך, איני אישיך אין זה גט: שנאמר "ושלחה" (דברים כד, א; דברים כד, ג), לא שישלח עצמו. וכן הכותב לאשתו, הרי את בת חורין אינו גט.

ו. זה שנאמר בתורה "ושלחה מביתו" (דברים כד, א; דברים כד, ג), אין ענינו שלא יגמרו גרושיה עד שתצא מביתו; אלא משיגיע הגט לידה, גמרו גרושיה, ואף על פי שעדין היא בביתו, כמו שיתבאר. לא נאמר "ושלחה" אלא שאם גרש ולא הוציאה מביתו, הרי זה כמי שגרש והחזיר גרושתו; לפיכך צריכה ממנו גט שני, כמו שיתבאר.

ז. ומנין שלא יהיה מחסר מעשה אחר כתיבתו שנאמר "וכתב . . . ונתן" (דברים כד, א; דברים כד, ג), מי שאינו מחסר אלא כתיבה ונתינה הוא הגט הכשר; יצא דבר שמחסר קציצה אחר הכתיבה. לפיכך אם כתב הגט על קרן הפרה, נותן לה את הפרה; ואם חתך הקרן אחר שכתב, ונתנו לה אינו גט. וכן אם

כָּתַב בַּמַּחְבֵּר אֶף עַל פִּי שִׁחְתָּמוּ בּוֹ הָעֵדִים אַחֵר שֶׁתִּלְשׁוּ, וְנִתְּנוּ לָהּ אֵינּוּ גֹט.

ח. אֵין כּוֹתְבִין בַּמַּחְבֵּר לְקַרְקַע, אִפְּלוּ טַפְס הַגֵּט; כָּתַב הַטַּפְס בַּמַּחְבֵּר, וּתְלָשׁוּ וְאַחֵר כֶּךָ כָּתַב שֵׁם הָאִישׁ, וְשֵׁם הָאִשָּׁה, וְהַזְמַן, וְהָרִי אֶת מִתְּרַת לְכָל אָדָם, וְחִתָּמוֹ, וְנִתְּנוּ לָהּ כָּשֶׁר. כָּתַב כָּל הַגֵּט עַל עֵלָה הַזְרוּעַ בַּעֲצִיץ נָקוּב אֶף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לָהּ הָעֲצִיץ כָּלוּ, הַגֵּט פָּסוּל גִּזְרָה, שְׁמָא יִקְטֵם; אֲבָל כּוֹתֵב הוּא עַל חֲרָסוֹ שְׁלַעֲצִיץ, וְנִתְּנוּ לָהּ.

ט. וּמִנִּין שְׁאִינוּ נִתְּנוּ לָהּ אֵלָּא בְּתוֹרַת גְּרוּשִׁין שֶׁנֶּאֱמַר "סֵפֶר כְּרִיתַת וְנָתַן בִּידָה" (דברים כד, א; דברים כד, ג), שִׁיתֵּן אוֹתוֹ בְּתוֹרַת סֵפֶר כְּרִיתוֹת. אֲבָל אִם נִתְּנוּ לָהּ בְּתוֹרַת שֶׁהוּא שֹׁטֵר חוֹב אוֹ מְזוּזָה, אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ בִּידָה וְהִיא יִשְׁנָה וְנִעְוָרָה וְהָרִי הוּא בִּידָה אֵינוּ גֹט; וְאִם אָמַר לָהּ אַחֵר כֶּךָ, הָרִי הוּא גִטִּיךְ הָרִי זֶה גֹט.

י. אָמַר לְעֵדִים, רְאוּ גֹט שְׁאֵנִי נֹתֵן לָהּ, וְחִזֵּר וְאָמַר לָהּ, כִּנְסִי שֹׁטֵר חוֹב זֶה הָרִי זֶה כָּשֶׁר, שֶׁהָרִי הוֹדִיעַ אֶת הָעֵדִים שֶׁנִּתְּנוּ בְּתוֹרַת גְּרוּשִׁין, וְזֶה שְׁאֵמַר לָהּ שֹׁטֵר חוֹב, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְלָם מִמֶּנָּה.

יא. הַמַּגְרֵשׁ צָרִיךְ שִׁיאֲמַר לָהּ כְּשִׁיתֵּן לָהּ הַגֵּט, הָרִי זֶה גִטִּיךְ, אוֹ הוּא גִטִּיךְ, וְכִיּוּצָא בְּזֶה; וְאִם נָתַן בִּידָה וְלֹא אָמַר כָּלוּם, הָרִי זֶה פָּסוּל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֵׁלָא הִיָּה מְדַבֵּר עִמָּה עַל עֲסָקִי גִטָּה; אֲבָל אִם הִיָּה מְדַבֵּר עִמָּה עַל עֲסָקִי גִטָּה, וְנִטַּל הַגֵּט, וְנָתַן בִּידָה, וְלֹא אָמַר כָּלוּם הָרִי זֶה גֹט כָּשֶׁר.

יב. גֹּט שֶׁהִיָּה מִנַּח עַל הָאָרֶץ, וְאָמַר לָהּ, טְלִי גִטִּיךְ מֵעַל גִּבִּי קַרְקַע, וְנִטְּלָתוּ, אוֹ שֶׁהִיָּה קָשׁוּר עַל יָדוֹ אוֹ עַל יָרְכוֹ, וְשִׁלְּפָתוֹ מִמֶּנּוּ אֶף עַל פִּי שְׁאֵמַר לָהּ אַחֵר שֶׁבֹא לִידָה, הָרִי הוּא גִטִּיךְ אֵינוּ גֹט: שֶׁנֶּאֱמַר "וְנָתַן בִּידָה" (דברים כד, א; דברים כד, ג), לֹא שֶׁתִּקַּח הִיא מֵעֲצָמָה; וְהָרִי לֹא נָתַן לָהּ, לֹא הוּא וְלֹא שְׁלוּחוֹ. אֲבָל אִם הִרְפִּין לָהּ בְּגוּפוֹ, אוֹ הִטָּה יָדוֹ עַד שֶׁשִּׁלְּפָהּ הַגֵּט מֵעָלֶיו, וְאָמַר לָהּ, הָרִי זֶה גִטִּיךְ הָרִי זֶה גֹט.

יג. וּמִנִּין שִׁיתְּנוּ לָהּ בְּפָנֵי עֵדִים הָרִי הוּא אוֹמֵר "עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים . . . יִקּוּם דְּבָר" (ראה דברים יז, ו; דברים יט, טו), וְאִי אִפְשָׁר שֶׁתְּהִיָּה זֶה הַיּוֹם עֲרוּהָ וְהִבָּא עָלֶיהָ בְּמִיתַת בֵּית דִּין, וְלִמְחַר תְּהִי מִתְּרַת בְּלֹא עֵדִים. לְפִיכָךְ אִם נָתַן לָהּ הַגֵּט בֵּינוּ לְבֵינָהּ, וְאִפְּלוּ בְּעַד אֶחָד אֵינוּ גֹט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁהִיָּה הַגֵּט בְּכָתֵב יְדֵי סוֹפֵר; אֲבָל אִם כָּתַב הַבַּעַל הַגֵּט בְּכָתֵב יָדוֹ, וְחָתֵם עָלָיו עַד אֶחָד, וְנִתְּנוּ לָהּ הָרִי זֶה גֹט פָּסוּל.

יד. תִּקְנַת חֲכָמִים הִיא שֶׁהִיוּ הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט שְׁמָא יִתֵּן לָהּ הַגֵּט בְּפָנֵי שְׁנַיִם וְיָמוּתוּ, וְנִמְצָא הַגֵּט שֶׁבִּידָה כְּחֶרֶס מִחֲרָסֵי הָאֲדָמָה, שֶׁהָרִי אֵין בּוֹ עֵדִים; לְפִיכָךְ תִּקְנּוּ שִׁיעִידוֹ מִתּוֹכוֹ. וְאֶף עַל פִּי שֶׁהָעֵדִים בְּתוֹכוֹ, נִתְּנוּ לָהּ בְּפָנֵי שְׁנַיִם, בֵּין אוֹתָן הַחוֹתְמִין עָלָיו, בֵּין בְּפָנֵי שְׁנַיִם אֲחֵרִים שֶׁעִיקַר הַגְּרוּשִׁין, בְּעַדֵי מְסִירָה.

טו. חִתָּמוֹ בּוֹ שְׁנַיִם, וְעֵבֶר וְנִתְּנוּ לָהּ בֵּינוּ לְבֵינָהּ, אוֹ שֶׁנִּמְצָאוּ עַדֵי מְסִירָה פָּסוּלִין הָרִי זֶה כָּשֶׁר, הוּאִיל וְעֵדִים שָׁבוּ כְּשִׁרִין, וְהָרִי הַגֵּט יוּצָא מִתַּחַת יָדָהּ; וְיֵשׁ שֶׁהוֹרָה מִן הַגָּאוֹנִים שֶׁהוּא פָּסוּל. הָעִידוֹ מִתּוֹכוֹ פָּסוּלִין, אִפְּלוּ אֶחָד פָּסוּל וְאֶחָד כָּשֶׁר, וְנִתְּנוּ לָהּ בְּפָנֵי שְׁנֵי עֵדִים כְּשִׁרִין הָרִי זֶה פָּסוּל, שֶׁנִּמְצָא כְּמִזְיָף מִתּוֹכוֹ.

זו. הרחיק את העדים מן הכתב, מלוא שתי שטין פסול;
וכמה ירחיק את העדים מן הכתב פחות מכדי שתי שטין, כדי
שיהיו נקראין עמו. במה דברים אמורים, בשעה הגט יוצא
מתחת ידה, ולא היו שם עדי מסירה; אבל אם מסרו לה בעדים
אף על פי שהן מרחקין הרבה, ואין נקראין עמו, ואף על פי
שאין חתום עליו עדים כלל הרי זה כשר, שעיקר הגרושין
בעדי מסירה.

יז. העדים שנותנין הגט בפניהם צריכין לקרותו, ואחר כך
יתנו לה; ואם נתנו לה בפניהם תחלה, חוזרין וקוראין אותו
אחר שנתן לה. קראוהו והוא ביד הבעל, או ביד שלוחו,
והחזירוהו לו, וחזר הוא והכניסו לתוך ידו, ונתנו לה חוזרין
וקוראין אותו. לא קראוהו אלא נטלתו וזרקתו לים או
לאש, הרי זו מגרשת הואיל וקראוהו תחלה, אין חוששין לו
שהחליפו; ולא עוד אלא אפלו אמר הבעל שטר אחר היה,
ולא היה הגט שקראתם אינו נאמן, והרי זו מגרשת.

יח. הרי שלא קראו הגט בתחלה, ונתן לה גט בפניהם, וזרקתו
לאור או לים אף על פי שהבעל אומר גט כשר היה, הרי זו
ספק מגרשת. זרק לה הגט לחצרה לבין החביות בפני עדים,
ובקשו ומצאו מזוזה או שטר אחר אין חוששין לה, שזה
הנמצא הוא שזרק; נמצאו שם שתיים שלוש מזוזות או שטרות
חוששין שמא גט שזרק גרוהו עכברים, והרי זו ספק מגרשת.

יט. העדים שחותמין על הגט, צריכין להיותם יודעים לקרות
ולחתם. אם אינם יודעים לקרות, קוראין בפניהם והן חותמין
והוא, שיפירו לשון הגט; ואם אינם יודעים לחתם רושמין להם
הניר ברק וכיוצא בו מדבר שאין רשומו מתקין, והן כותבין
על הרשם. ואין עושין כן, בשאר שטרות קל הוא שהקילו
בגטי נשים, כדי שלא יהיו בנות ישראל עגנות, הואיל וחתימת
העדים בגט מדבריהם, כמו שבארנו.

כ. אף על פי שחתימת העדים בגט מדבריהם, התקינו שיהיו
העדים מפרשין שמותיהן בגט. וכן התקינו בעדי הגט, שאין
חותמין אלא זה בפני זה; ואם חתמו זה שלא בפני זה, הרי זה
גט פסול.

כא. וכן תקנו חכמים שיכתב זמן בגט ומקום כתיבתו, כשאר
השטרות שמא תהיה אשתו קרובתו ותזנה כשהיא תחתיו,
ויכתב לה גט אחר הזנות ויתן לה, ואם לא יהיה בו זמן, יכולה
לומר קדם הזנות נתגרשתי; לפיכך תקנו זמן בגטין.

כב. גט שיש עליו עדים ואין בו זמן, או שהיה מקדם, או
מאחר, או שנכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו אף על פי
שעוסקין באותו ענין, או כתב את הגט בירושלים וטעה וכתב
בלוד כל אלו פסולין, עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו ובמקום
כתיבתו.

כג. חתך ממנו הזמן ונתנו לה, או שלא כתב שם היום אלא
בשבת ראשונה או שניה מחדש פלוני, או בחדש פלוני, או
בשנה פלונית ולא הזכיר החדש, אפלו כתב בשבוע פלוני
כשר; וכן אם כתב בו היום גרשתי כשר, שמשמעו היום הזה
שיצא בו הגט.

כד. וכן תקנו שיהיו מונין בגטין למלכות אותו הזמן, משום שלום מלכות. כתב למלכות שאינה מלכות אותה המדינה, או לבנין הבית, או לחרבן הבית אם דרך אנשי אותו מקום למנות בו, הרי זה כשר; ואם אין דרך למנות בו, הרי זה פסול. וכבר נהגו כל ישראל למנות בגטין, או ליצירה או למלכות אלקסנדרוס מקרון שהוא מנין שטרות. ואם כתב לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותה מלכות, הרי זה כשר.

כה. האומר לשנים, כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי, ונתאחר הדבר ימים או שנים, או שנמצא הגט בטל, והצרכו לכתב לה גט אחר כשר אחר פמה שנים, כמו שיתבאר הרי אלו כותבין זמן הכתיבה ומקום הכתיבה, לא הזמן שאמר להן הבעל בו כתבו ולא אותו המקום. כיצד: היו בירושלים כשאמר להן והיו עומדין בתשרי, ונתאחרו עד ניסן והרי הן בלוד כותבין זמן הגט מניסן, ובלוד ששם נכתב הגט, כשאר שטרות.